

CONSTRÂNGERI ASUPRA OCUPĂRII NODURILOR SILABICE MARGINALE ÎN LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ

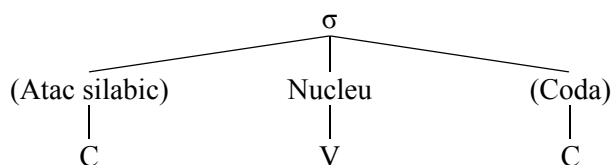
ANDREEA-ALEXANDRA LOIZO

1. INTRODUCERE

Scopul lucrării de față este de a propune un set minimal de constrângeri care, ierarhizate corespunzător, să poată explica ocurența consoanelor sub nodurile silabice marginale –atac silabic și coda– în limba română literară.

Studierea nodurilor silabice marginale presupune, mai întâi, identificarea consoanelor și a combinațiilor consonantice ocurente în limba română literară și, apoi, stabilirea modului în care se face împărțirea lor în silabe¹. Trebuie precizat că nu au fost incluse în studiu combinații care includ semiconsoane, acestea urmând a fi discutate într-o lucrare separată.

Lucrarea este realizată în cadrul *Teoriei Optimalității*². Structura silabică adoptată în cadrul lucrării de față este prezentată în *Schema 1*: silaba(σ) domină, în mod obligatoriu, nodul nucleului, care este ocupat de o vocală, iar opțional poate domina nodurile atacului silabic și/sau al codei, care constituie nodurile marginale ale silabei și pot fi ocupate de consoane³.

¹ Termenul de *combinație consonantică* este neutru și face referire la orice înșiruire de consoane, indiferent de distribuția acestor consoane în silabe. Combinațiile de consoane care aparțin aceleiași silabe vor purta numele de *grupuri consonantice*.

² McCarthy & Prince (1993): 1–24, Prince & Smolensky (2004).

³ Prince & Smolensky 2004: 26.

2. ABORDĂRI OPTIMALISTE ALE STRUCTURII SILABICE DIN LIMBA ROMÂNĂ

Structura silabică a limbii române literare a fost abordată în cadrul Teoriei Optimalității de către Chițoran (2001), Ene (2005) și Loizo (2015). Dintre aceste lucrări, prima nu a oferit o ierarhizare clară a constrângerilor implicate în interpretarea fenomenelor discutate, iar celelalte două au făcut uz de un număr crescut de constrângeri.

În special în privința interpretării date de Loizo (2015), aceasta prezintă următoarele inconveniente, care se datorează în parte încercării de a interpreta un număr mare de fenomene din două limbi diferite, concomitent cu evidențierea motivelor care duc la rostiri greșite ale grupurilor consonantice grecești de către vorbitorii nativi ai limbii române:⁴

a. Natura total diferită a constrângerilor. De exemplu, modul în care se aplică asupra unui grup consonantic următoarele constrângeri este total diferit:

- (1) PCO[+FRIC]: nu sunt permise consoane consecutive [+fricativitate]
- (2) *O+OB: nu sunt permise grupuri consonantice de tip /O+Ob/ sub nodul atacului silabic
- (3) DMP: diferența minimă în proeminența membrilor unui grup consonantic este egală cu 4

Comparația între două consoane dintr-un grup consonantic se face în aceste cazuri ținându-se cont de aspecte diferite (constrângerea (1) evaluează trăsături, constrângerea (2), clase de consoane, iar constrângerea (3), diferența dintre două grade de proeminență).

b. Penalizările produse de unele constrângeri se suprapun în măsură prea mare, neobținându-se astfel mult dorita economie. Un astfel de exemplu oferă DMP (punctul 1, mai sus), care ar putea îngloba următoarele constrângeri:

- (4) *ATAC/CCC: atacul silabic nu trebuie să fie format din trei consoane; constrângerea este generală și privește toate grupurile triconsonantice
- (5) *ATAC/CNSCC: atacul silabic nu trebuie să fie format din trei consoane, dintre care prima să fie o consoană non-sibilantă
- (6) *CODA/CCC: coda nu trebuie să fie formată din trei consoane.

Constrângerea (1) penalizează oricum atacurile silabice și codele formate din trei consoane, întrucât sub Scara Proeminenței propusă în lucrare, niciun grup de trei sau mai multe consoane nu poate satisface total constrângerea DMP.

⁴ Conținutul constrângerilor discutate în continuare e prezentat în Loizo (2015): 173–174, iar ierarhizare lor este aplicată în Loizo (2015): 212–256.

c. Unele constrângeri propuse sunt prea specifice și reflectă prea puțin intuiția vorbitorului nativ (de exemplu constrângerea (2) *O+OB).

d. Evaluarea diferențiată a cuvintelor străine față de restul cuvintelor din limba română, prin constrângerea următoare:

(7) IDENT(M.A.)_S: segmentele din output trebuie să aibă același mod de articulare cu cele din input; aplicabilă numai în cazul cuvintelor împrumutate din limbi străine

e. Numărul crescut de constrângeri (24 în total). Ținând cont de faptul că, în cadrul *Teoriei Optimalității*, constrângerile sunt universale atât din punctul de vedere al conținutului lor, cât și în ceea ce privește prezența lor în toate limbile, iar ceea ce diferențiază limbile este ierarhizarea acestor constrângeri, adoptarea unui număr foarte mare de constrângeri fiind contraindicată.

Deficiențele prezentate duc la o interpretare greoaie și lipsită de uniformitate, justificând astfel încercarea de a aborda într-un mod diferit subiectul împărțirii în silabe în limba română literară.

3. OCUPAREA NODURILOR SILABICE MARGINALE ÎN LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ

Pentru relevarea posibilităților pe care limba română le oferă în privința ocupării nodurilor silabice marginale, trebuie mai întâi să identificăm inventarul de consoane și combinații consonantice ocurente în diferite poziții din cuvânt (inițială, medială, finală) și să stabilim împărțirea acestora în silabe.

Pentru alcătuirea inventarului expus în continuare în *Tabelul 1*, nu s-au luat în considerare combinațiile formate cu participarea unei semiconsoanei (ex. *biată*), posibilele variații de pronunțare (ex. *sandviș* ~ *sanviș*), precum și regionalismele (ex. *moțpan*). De asemenea, au fost excluse din discuție combinațiile ocurente exclusiv la limitele morfemelor – în cuvinte analizabile sau semianalizabile (ex. *optsprezece*), cuvinte învechite (ex. *a dvori*) sau foarte recent introduse în limba română (ex. *software*) și numele proprii (ex. *Ițcani*).

Tabelul 1 prezintă consoanele și combinațiile consonantice posibile în limba română, la inițială, medială sau finală de cuvânt, însoțite de câte un exemplu, și modul de împărțire în silabe conform regulilor prezentate în DOOM⁵.

⁵ DOOM 2005: LXXXIII–LXXXIX; pentru mai multe informații asupra regulilor de împărțire în silabe, vezi Loizo (2015): 108–112.

Tabelul 1
Consoane și combinații consonantice ocurente în limba română literară, exemple și împărțire în silabe^{6,7}

-C-							
Tip	Inițială	Medial	Finală	Tip	Inițială	Medial	Finală
/O/	.O <i>casă</i>	.O <i>tată</i>	O. <i>cot</i>	/Fns/	.Fns <i>vară</i>	.Fns <i>tufă</i>	Fns. <i>șah</i>
/A/	.A <i>gem</i>	.A <i>pace</i>	A. <i>puț</i>	/Fs/	.Fs <i>sare</i>	.Fs <i>rază</i>	Fs. <i>moș</i>
/N/	.N <i>mamă</i>	.N <i>unu</i>	N. <i>ton</i>	/L/	.L <i>rață</i>	.L <i>vale</i>	L. <i>cal</i>
-CC-							
Tip	Inițială	Medial	Finală	Tip	Inițială	Medial	Finală
/O+O/	.OO <i>ctitor</i>	O.O <i>cuptor</i>	OO. <i>pact</i>	/O+Fns/		O.Fns <i>pridor</i>	
/O+A/		O.A <i>opțional</i>		/O+Fns/	.OFs <i>psalm</i>	O.Fs <i>căpșună</i>	OFs. <i>pix</i>
/O+N/	.ON <i>gnostic</i>	O.N <i>tocmai</i>	ON. <i>ritm</i>	/O+L/	.OL <i>drag</i>	.OL <i>cuplu</i>	
/Fns+O/	.FnsO <i>fitizie</i>	Fns.O <i>ahtia</i>	FnsO. <i>raft</i>	/Fns+N/		Fns.N <i>tihni</i>	FnsN. <i>clown</i>
/Fns+L/	.FnsL <i>frate</i>	.FnsL <i>covrig</i>		/A+O/		A.O <i>coțcar</i>	
/A+N/		A.N <i>boțman</i>		/Fs+O/	.FsO <i>zbor</i>	Fs.O <i>fustă</i>	FsO. <i>risk</i>
/Fs+Fns/	.FsFns <i>sfat</i>	Fs.Fns <i>izvor</i>		/Fs+A/	.FsA <i>scenă</i>	Fs.A <i>fascina</i>	
/Fs+N/	.FsN <i>zmeură</i>	Fs.N <i>basma</i>	FsN. <i>basm</i>	/Fs+L/	.FsL <i>slab</i>	Fs.L <i>mijloc</i>	
/N+O/		N.O <i>lampă</i>	NO. <i>strâmt</i>	/N+Fns/		N.Fns <i>branhie</i>	NFns. <i>triumf</i>
/N+A/		N.A <i>știință</i>	NA. <i>simț</i>	/N+Fns/		N.Fs <i>pânză</i>	NFs. <i>dans</i>
/N+N/	.NN <i>mnemonic</i>	N.N <i>(a) domni</i>	NN. <i>lemn</i>	/N+L/	.NL <i>mreană</i>	N.L <i>omletă</i>	
/L+O/		L.O <i>talpă</i>	LO. <i>cult</i>	/L+Fns/		L.Fns <i>arhivă</i>	LFns. <i>vârf</i>
/L+A/		L.A <i>fulger</i>	LA. <i>colț</i>	/L+Fns/		L.Fs <i>marjă</i>	LFs. <i>fals</i>
/L+N/		L.N <i>armură</i>	LN. <i>calm</i>	/L+L/		L.L <i>perlă</i>	

⁶ Datele privind combinațiile bi- și tri-consonantice sunt extrase din Loizo (2015): 88–98, 108, cu unele adăugiri. De asemenea, am consultat dicționarele DOOM (2005) și DEX (2009).

⁷ Abrevieri: V = vocală, S = semivocală/semiconsoană, L = lichidă, N = nazală, Fs = sibilantă, A = africată, Fns = fricativă non-sibilantă, O = oclusivă, C = consoană, . = tăietură silabică, □ = vocală epentetică, <> = segment suprimat.

(continuare tabel)

-CCC-							
Tip	Inițială	Medial	Finală	Tip	Inițială	Medial	Finală
/O+O+L/		O.OL <i>electric</i>		/O+Fs+O/		O.FsO <i>extaz</i>	OFsO. <i>mixt</i>
/O+Fs+A/		O.FsA <i>obscen</i>		/Fs+O+N/		FsO.N. <i>astmă</i>	FsON. <i>istm</i>
/Fs+O+L/	.FsOL <i>sclav</i>	Fs.OL <i>aspru</i>		/Fs+Fs+L/	.FsFs L <i>sfredel</i>		
/N+O+O/		NO.O <i>simptomă</i>	NOO. <i>punct</i>	/N+O+Fs/		NO.Fs <i>sandviș</i>	NOFs <i>bilingv</i>
/N+O+A/		NO.A <i>funcționa</i>		/N+O+Fs/		NO.Fs <i>palimpsest</i>	NOFs. <i>sfinx</i>
/N+O+L/		N.OL <i>control</i>		/N+Fs+L/		N.FsL <i>umfla</i>	
/N+Fs+O/		N.FsO <i>cinste</i>		/L+O+O/		LO.O <i>sculpta</i>	LOO. <i>infarct</i>
/L+O+Fs/		LO.Fs <i>jerfă</i>		/L+O+L/		L.OL <i>surpriză</i>	
/L+Fs+O/		L.FsO <i>vârșă</i>	LFsO. <i>carst</i>				
-CCCC-							
Tip	Inițială	Medial	Finală	Tip	Inițială	Medial	Finală
/O+Fs+O+L/		O.FsOL <i>abstract</i>		/N+O+Fs+O/		NO.FsO <i>gangster</i>	
/N+Fs+O+L/		N.FsOL <i>monstru</i>					

În baza datelor prezentate în *Tabelul 1*, putem formula următoarele generalizări:

a. orice consoană poate constitui atacul sau coda unei silabe în toate pozițiile din cuvânt;

b. combinațiile consonantice variază în lungime de la una până la patru consoane alăturate;

c. grupurile consonantice sunt formate de maximum trei consoane grupate sub unul dintre nodurile marginale ale silabei;

d. la inițială și finală de cuvânt, constituie grupuri consonantice toate combinațiile regăsite;

e. medial, singurele grupuri consonantice admise sunt cele formate dintr-o oclusivă sau o fricativă non-sibilantă urmată de o lichidă.

Cea din urmă generalizare a determinat cercetătorii să interpreteze grupurile consonantice din limba română cu ajutorul distanței minime în proeminență⁸.

⁸ Chițoran 2001: 19; Loizo 2015: 112, 114.

4. SCARA PROEMINENȚEI

Scara Proeminenței (Sonority Scale) este utilizată adesea pentru interpretarea împărțirii combinațiilor consonantice în silabe în foarte multe limbi. În mod ideal, considerăm că există o singură Scară a Proeminenței, universală, valabilă pentru toate limbile. Încercările de a stabili o astfel de scară universală datează de mulți ani, dar aspecte precum poziția africatelor sau a sibilantelor constituie în continuare subiecte de discuție între lingviști.

Scara pe care o propunem în cadrul prezentei lucrări ca fiind adecvată pentru interpretarea fenomenelor observate în limba română este prezentată în *Tabelul 2*.

Tabelul 2

Scara Proeminenței (propusă)

V	7
S	6
L	5
N	4
Fs	3
A	2
O/Fns	1

Față de propunerea anterioară, din Loizo (2015), scara din *Tabelul 2* prezintă două modificări⁹. În primul rând, am adăugat o treaptă intermediară între vocale și lichide, unde am grupat semivocalele și semiconsoanele, fapt de asemenea regăsit în numeroase alte scări cu valoare universală¹⁰. O eventuală diferențiere între proeminența semivocalelor și semiconsoanelor este foarte probabilă, dar trebuie confirmată printr-un studiu dedicat combinațiilor care includ aceste sunete. Pentru scopul pe care ni l-am propus în lucrarea de față, această detaliere nu este relevantă.

În plus, am inversat ordinea dintre africate și fricative sibilante. Noua poziție a africatelor, între oclusive și sibilante, prezintă două avantaje: pe de o parte reflectă mai bine trăsăturile articulatorii ale acestor sunete, iar pe de altă parte este singura care poate explica împărțirea combinațiilor consonantice în silabe sub ierarhizarea constrângerilor propuse în prezenta lucrare.

Deși existența unei scări universale este extrem de importantă pentru abordarea pentru care optează lucrarea de față, eventualele diferențe dintre scara propusă în *Tabelul 2* și alte scări considerate universale pot fi explicate dacă luăm în considerare că limbile au posibilitatea de a opera anumite modificări în clasarea obstruentelor pe Scara Proeminenței¹¹.

⁹ Loizo 2015: 112.

¹⁰ Printre alții, Parker 2002: 240.

¹¹ Jany et al 2007: 1404.

5. CONSTRÂNGERI ACTIVE ȘI IERARHIZARE

Dintre constrângerile de fidelitate utilizate în bibliografia de specialitate, considerăm relevante și necesare pentru interpretarea structurii silabice din limba română literară următoarele:

- (8) MAX toate segmentele din input trebuie să fie reprezentate în output
- (9) DEP nu este permisă introducerea în output a unor segmente inexistente în input
- (10) IDENT(M.A.): segmentele din output trebuie să aibă același mod de articulare cu cele din input

Aceste constrângeri, care penalizează cele mai comune moduri de simplificare a structurii silabice (suprimarea, epenteza și, respectiv, modificarea modului de articulare), trebuie să fie nedominate, după cum dovedește pronunțarea fidelă chiar și a celor mai marcate grupuri tri-consonantice la inițiala și/sau finala cuvântului.

Așadar, grupurile de la inițiala și finala cuvântului nu pun probleme deosebite. De asemenea, ocuparea nodurilor marginale ale silabei de către un singur element nu necesită constrângeri specifice, întrucât orice consoană poate constitui atacul sau coda unei silabe în limba română. Ceea ce rămâne de văzut este care sunt acele constrângeri care acționează asupra nodurilor marginale complexe din interiorul cuvântului.

Deja am arătat că Scara Proeminenței are un rol important în împărțirea combinațiilor consonantice intervocalice în silabe. Totuși, constrângerea DMP, prin care s-a dorit concretizarea efectului pe care scara aceasta îl are asupra structurii silabice, s-a dovedit de slabă eficiență interpretativă, așa cum am arătat mai devreme (capitolul 2).

Studiind fenomene legate de gradul de proeminență a diferitelor clase de sunete în limbi precum islandeza, feroeza, kazaha și kirghiza, Gouskova (2002, 2004) constată ineficiența descriptivă și interpretativă a generalizărilor tradiționale care decurg din Scara Proeminenței. Autoarea se oprește în mod special asupra *Contactului Silabic (Syllable Contact Law)*, care exprimă preferința universală a limbilor pentru scăderea proeminenței între două silabe alăturate¹². Interpretat ca o constrângere în cadrul Teoriei Optimalității, Contactul Silabic penalizează structurile de două consoane heterosilabice consecutive care nu prezintă o descreștere a gradului de proeminență. Pentru a putea interpreta datele analizate, Gouskova propune Contactul Silabic ca fiind nu o constrângere simplă, ci o ierarhizare fixă de constrângeri, cu valoare universală, bazată pe o Scară a Proeminenței de asemenea universală. În această abordare, diferențele dintre limbi, sub aspectul distanței pe care două consoane heterosilabice trebuie să o prezinte în materie de proeminență, este explicată prin intervenția altor constrângeri în diferite puncte ale acestei ierarhizări fixe¹³.

¹² Vennemann 1988: 40–57.

¹³ Gouskova 2002: 253.

Practic, Gouskova combină o ierarhizare a constrângerilor asupra proeminenței atacului silabic cu o altă ierarhizare a constrângerilor asupra proeminenței codei, creând o ierarhizare nouă de constrângeri, care penalizează diferite grade de distanță între proeminența a două consoane alăturate care se despart în silabe diferite. Distanța între proeminența celor două sunete se calculează în baza scării universale, cu ajutorul unui tabel ca următorul:

Tabelul 3

Tabel pentru evaluarea distanței pe care o prezintă două consoane alăturate sub aspectul gradului de proeminență¹⁴

Descreștere ← ← ← ← ← ← ← Egalitate → → → → → → → Creștere

-6	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5	6
VO	SO	LO	NO	FsO	AO	OO	OA	OFs	ON	OL	OS	OV
VFns	SFns	LFns	NFns	FsFns	AFns	OFns FnsO FnsFns	FnsA	FnsFns	FnsN	FnsL	FnsS	FnsV
	VA	SA	LA	NA	FsA	AA	AFs	AN	AL	AS	AV	
		VFns	SFns	LFns	NFns	FsFns	FnsN	FsL	FsS	FsV		
			VN	SN	LN	NN	NL	NS	NV			
				VL	SL	LL	LS	LV				
					VS	SS	SV					
						VV						

În Tabelul 3, semnul pozitiv semnifică o creștere în proeminență, iar cel negativ semnifică o descreștere în proeminență. Cifrele arată diferența în proeminența dintre cele două sunete evaluate.

Așadar, *Contactul Silabic*, prin care se cere ca între două consoane alăturate heterosilabice să existe diferența maximă de proeminență, iar proeminența să fie descrescătoare, se referă, de fapt, la următoarea ierarhizare fixă și universală a constrângerilor de structură marcată de tip *DIST, al căror domeniu de aplicare este limita dintre două silabe alăturate [$\sigma.\sigma$]:

*Ier. 1.*¹⁵

*DIST[$\sigma.\sigma$]6>>*DIST[$\sigma.\sigma$]5>>*DIST[$\sigma.\sigma$]4>>*DIST[$\sigma.\sigma$]3>>*DIST[$\sigma.\sigma$]2>>*DIST[$\sigma.\sigma$]1>>*DIST[$\sigma.\sigma$]0>>
*DIST[$\sigma.\sigma$]-1>>*DIST[$\sigma.\sigma$]-2>>*DIST[$\sigma.\sigma$]-3>>*DIST[$\sigma.\sigma$]-4>>*DIST[$\sigma.\sigma$]-5>>*DIST[$\sigma.\sigma$]-6

Prin urmare, constrângerea superior ierarhizată *DIST[$\sigma.\sigma$]6 va penaliza structuri de tipul [O.V] sau [Fns.V]. De altfel, primele constrângeri din

¹⁴ Adaptat din Gouskova 2004: 10. Varianta propusă aici s-a realizat în baza Scării Proeminenței din Tabelul 2. Au fost incluse vocalele pentru a evidenția mai bine structurile cele mai marcate și cele mai nemarcate.

¹⁵ Adaptat din Gouskova 2004: 10.

Ierarhizarea 1 arată preferința pentru ocuparea nodului atacului silabic. În mod corespunzător, ultimele constrângeri din aceeași ierarhizare arată preferința pentru silabe deschise. Așadar, *Ierarhizarea 1* reușește să exprime aspecte universale ale structurii silabice, înglobând în același timp alte constrângeri de structură marcată precum următoarele:

- (11) ATAC/SILABIC nodul atacului silabic trebuie să fie ocupat
- (12) *CODA nodul silabic al codei nu trebuie să fie ocupat
- (13) MAXATAC: atacul silabic trebuie să conțină numărul maxim posibil de consoane

Gouskova reușește prin această ierarhizare, în care intervin și interacționează și alte constrângeri în funcție de limba discutată, să interpreteze datele avute în vedere. Pentru limba română însă, vom propune utilizarea a încă două astfel de ierarhizări universale fixe, compuse din constrângeri de structură marcată. Și aceste constrângeri sunt de tipul *DIST, dar domeniul lor de aplicare este dat de nodurile marginale ale silabei.

Așadar, constrângerile acestea evaluează grupurile consonantice care ocupă nodul codei sau al atacului silabic. Evaluarea candidaților sub aspectul acestor ierarhizări se face tot cu ajutorul *Tablelului 3*, cu singura diferență că extremele (6) și (-6) nu se aplică datorită faptului că o vocală nu poate ocupa noduri marginale ale silabei. De asemenea, am exclus din discuție pozițiile (5) și (-5), întrucât grupurile formate cu semivocale/semiconsoane depășesc intențiile prezentei lucrări.

Așadar, *Ierarhizarea 2*, cea a constrângerilor privind atacul silabic, prevede că varianta optimă de grup bi-consonantic care poate ocupa nodul atacului silabic se obține dacă între cele două consoane există diferența maximă de proeminență, iar proeminența este crescătoare (4).

Ier. 2.

*DIST[ATAC]-4 >> *DIST[ATAC]-3 >> *DIST[ATAC]-2 >> *DIST[ATAC]-1 >>
*DIST[ATAC]0 >>

*DIST[ATAC]1 >> *DIST[ATAC]2 >> *DIST[ATAC]3 >> *DIST[ATAC]4

În mod analog, *Ierarhizarea 3*, a constrângerilor privind coda prevede că varianta optimă de grup bi-consonantic care poate ocupa nodul codei se obține dacă între cele două consoane există diferența maximă de proeminență, iar proeminența este descrescătoare (-4).

Ier. 3.

*DIST[CODA]4 >> *DIST[CODA]3 >> *DIST[CODA]2 >> *DIST[CODA]1 >>
*DIST[CODA]0 >>

*DIST[CODA]-1 >> *DIST[CODA]-2 >> *DIST[CODA]-3 >> *DIST[CODA]-4

Ierarhizările 2 și 3 exprimă, pe de o parte, *Generalizarea Succesiunii în Proeminență (Sonority Sequencing Generalization)*, conform căreia „în orice silabă există un segment care constituie vârful proeminenței și care este precedat și/sau

urmat de o secvență cu valori de proeminență progresiv descrescătoare¹⁶, iar pe de altă parte preiau funcția constrângerii DMP, menționată mai devreme. Diferența este că aceste ierarhizări permit gradarea distanței în proeminență și se aplică diferențiat asupra nodurilor marginale.

Merită menționat faptul că posibilitatea existenței altor ierarhizări fixe universale, în afară de cea privind Contactul Silabic, este recunoscută chiar de Gouskova, care de asemenea explică de ce nu se suprapun constrângerile privind contactul silabic, pe de o parte, și ocuparea atacului silabic și a codei, pe de altă parte¹⁷.

Odată stabilit setul de constrângeri prin care se interpretează structura silabică din limba română, următorul aspect ce trebuie discutat ține de distanța sub aspectul proeminenței pe care limba o permite în cele trei cazuri discutate: sub nodul atacului silabic, sub nodul codei și la limita silabelor (între ultimul nod al unei silabe σ_1 și primul nod al următoarei silabe σ_2).

Dovada cea mai clară în acest sens o oferă faptul că singurele combinații bi-consonantice care formează grupuri în poziție intervocalică sunt cele de tip /O+L/ și /Fns+L/. Acest lucru înseamnă că, sub nodul atacului silabic, distanța dintre două consoane sub aspectul gradului de proeminență trebuie să fie de minim 4, adică *Ierarhizarea 2* produce efecte vizibile și relevante pentru selectarea candidatului optim până la nivelul *DIST[ATAC]3 inclusiv. Vom simplifica această constatare prin formularea generală *DIST[ATAC]≤3.

În căutarea unor indicii despre distanța admisă sub nodul codei, ne îndreptăm atenția, în mod obligatoriu, asupra combinațiilor tri-consonantice intervocalice. O comparație între împărțirea în silabe a combinațiilor /L+Fs+O/ și /N+O+O/ în poziție medială evidențiază informația căutăată: împărțirea în silabe a candidatului optim diferă ([L.FsO] vs. [NO.O]), fapt ce, *ceteris paribus* (candidatul alternativ încălcă oricum constrângerea *DIST[ATAC]<4), poate fi explicat doar prin distanța dintre consoanele /L+Fs/ (-2) vs. /N+O/ (-3) sub aspectul Scării Proeminenței. Așadar, din *Tabelul 4* reiese că *Ierarhizarea 3* produce efecte vizibile și relevante pentru selectarea candidatului optim până la nivelul *DIST[CODA]-2 inclusiv. Vom simplifica această constatare prin formularea generală *DIST[CODA]≥-2.

Tabelul 4

/L+Fs+O/: [L.FsO] vs. /N+O+O/: [NO.O] medial

/rst/	*DIST[CODA]-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[CODA]-3
☞ r.st		*	
rs.t	*!		
/mpt/			
☞ mp.t			*
m.pt		*!	

¹⁶ Selkirk 1982:116.

¹⁷ Gouskova 2004: 1, 4.

Tot din *Tabelul 4* reiese și modul în care se intercalează *Ierarhizările 2 și 3*:

Ier. 4.

$$*DIST[CODA]4 \gg \dots \gg *DIST[CODA]-2 \gg *DIST[ATAC]-4 \gg \dots \gg *DIST[ATAC]3$$

sau, simplificat,

$$*DIST[CODA] \geq -2 \gg *DIST[ATAC] \leq 3$$

Ierarhizarea 4 este suficientă pentru selectarea candidatului optim în majoritatea cazurilor de combinații consonantice din limba română. La combinațiile rămase, cum ar fi /N+O/ în poziție intervocalică (*Tabelul 5*), diferența o face Contactul Silabic. Pentru interpretarea datelor pe care le discutăm în lucrarea de față, această categorie de constrângeri produce efecte vizibile și relevante până la nivelul $*DIST[\sigma.\sigma]-2$ inclusiv. Ca și mai devreme, vom simplifica această constatare prin formularea generală $*DIST[\sigma.\sigma] \geq -2$.

Tabelul 5

/N+O/: [N.O]

/nt/	$*DIST[CODA] \geq -2$	$*DIST[ATAC] \leq 3$	$*DIST[\sigma.\sigma]-2$	$*DIST[\sigma.\sigma]-3$
☞ n.t				*
nt.			*!	
.nt		*!		

Tot din *Tabelul 5* reiese și modul în care se interpătrund *Ierarhizările 4 și 1*:

Ier. 5.

$$*DIST[CODA]4 \gg \dots \gg *DIST[CODA]-2 \gg *DIST[ATAC]-4 \gg \dots \gg *DIST[ATAC]3 \gg *DIST[\sigma.\sigma]6 \gg \dots \gg *DIST[\sigma.\sigma]-2$$

sau, simplificat,

$$*DIST[CODA] \geq -2 \gg *DIST[ATAC] \leq 3 \gg *DIST[\sigma.\sigma] \geq -2$$

Adăugând la această ierarhizare constrângerile nedominate MAX, DEP și IDENT[M.A.], discutate mai sus, rezultă ierarhizarea finală a constrângerilor active pentru interpretarea împărțirii combinațiilor consonantice din limba română în silabe și, prin urmare, a ocupării nodurilor silabice marginale de către consoane în această limbă. Ierarhizarea propusă în cadrul lucrării de față este următoarea:

Ier. 6.

DEP, MAX, IDENT[M.A.]>>*DIST[CODA]4 >> ... >> *DIST[CODA]-2 >>
*DIST[ATAC]-4 >> ... >> *DIST[ATAC]3 >>*DIST[σ.σ]6 >> ... >> *DIST[σ.σ]-2

sau, simplificat,

DEP, MAX, IDENT[M.A.]>>*DIST[CODA]≥-2 >> *DIST[ATAC]≤3 >> *DIST[σ.σ]≥-2

Fenomenele studiate în lucrarea de față nu oferă date referitoare la interferența altor constrângeri sau la ierarhizarea constrângerilor care domină sau sunt dominate de cele discutate.

6. APLICAREA IERARHIZĂRII ASUPRA COMBINAȚIILOR CONSONANTICE

În continuare, este exemplificată prin tabele reprezentative și comentată aplicarea *Ierarhizării 6* la toate combinațiile consonantice ocurente în limba română.

Tabelul 6 este reprezentativ pentru toate combinațiile bi- și tri- consonantice ocurente la începutul și/sau finala cuvântului. În forma output, aceste combinații constituie grupuri consonantice. Candidații produși de *Generator* sunt reduși ca număr, întrucât poziția inițială/finală din cuvânt nu permite mai multe variante de împărțire în silabe. Candidații propuși sunt excluși de constrângerile de fidelitate. Adesea, forma selectată ca optimă încalcă numeroase constrângeri inferior ierarhizate.

Tabelul 6

/Fs+O+N/: [FsON.] la finala cuvântului

/VFsON/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vstm.				**		
Vrtm.			*!	*		
Vst<m>.		*!	*	*		
Vs.t ^o m.	*!					*

Tabelul 7 este reprezentativ pentru combinațiile bi-consonantice intervocalice care se realizează ca grupuri consonantice [V.CCV] (/O+L/, /Fns+L/).

Tabelul 7

/O+L/: [.OL] medial

/VplV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ V.plV						
Vp.lV						*!
Vpl.V				*!		*
V.<p>lV		*!	*			*
V.p.lV	*!					*

Tabelele 8 și 9 sunt reprezentative pentru combinațiile bi-consonantice intervocalice care se despart în silabe diferite[VC.CV] (Tabelul 8: /O+O/, /O+Fns/, /O+A/, /O+Fs/, /O+N/, /Fns+O/, /Fns+N/, /A+O/, /A+N/, /Fs+O/, /Fs+Fns/, /Fs+A/, /Fs+N/, Tabelul 9: /N+O/, /N+Fns/, /L+O/, /L+Fns/, /L+A/).

Tabelul 8

/O+O/: [O.O] medial

/VptV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vp.tV						*
V.ptV					*!	
Vpt.V				*!		*
Vf.tV			*!			*
V.<p>tV		*!	*			
V.p.tV	*!					

Tabelul 9

/N+O/: [N.O] medial

/VntV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vn.tV						
Vnt.V						*!
V.ntV					*!	
V.<n>tV		*!	*			
V.n.tV	*!					

Tabelele 10, 11 și 12 sunt reprezentative pentru combinațiile tri-consonantice intervocalice care se despart după prima consoană [VC.CCV] (Tabelul 10: /O+O+L/, /Fs+O+L/, Tabelul 11: /N+Fs+O/, /O+Fs+O/, /O+Fs+A/, /L+Fs+O/, Tabelul 12: /N+O+L/, /N+Fs+L/, /L+O+L/).

Tabelul 10

/O+O+L/: [O.OL] medial

/VkrV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vk.trV						*
V.ktrV					*!	
Vkt.rV				*!		*
Vktr.V				**!		*
V.k<t>rV		*!	*			*
V.k ^ˈ .trV	*!					

Tabelul 11

/N+Fs+O/: [N.FsO] medial

/VnstV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vn.stV					*	*
V.nstV					**!	
Vns.tV				*!		*
Vnst.V				**!		*
V.n<s>tV		*!	*			
Vn.s ^ˈ .tV	*!					

Tabelul 12

/N+O+L/: [N.OL] medial

/VntrV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vn.trV						
Vnt.rV						*!
V.ntrV					*!	
Vntr.V				*!		*
V.<n>trV		*!	*			
Vn.t ^ˈ .rV	*!					

Tabelul 13 este reprezentativ pentru combinațiile tri-consonantice intervocalice care se despart după cea de-a doua consoană [VCC.CV] (/N+O+O/, /N+O+Fns/, /N+O+A/, /N+O+Fns/, /L+O+O/, /L+O+Fns/).

Tabelul 13

/N+O+O/: [NO.O] medial

/VmptV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vmp.tV						*
Vm.ptV					*!	
V.mptV					**!	
Vmpt.V				*!		*
V.m<p>tV		*!	*			
Vm.p□.tV	*!					

Tabelul 14 este reprezentativ pentru combinațiile cvadri-consonantice intervocalice care se despart după prima consoană [VC.CCCV] (/N+Fns+O+L/, /O+Fns+O+L/).

Tabelul 14

/N+Fns+O+L/: [N.FnsOL] medial

/VnstrV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vn.strV					*	*
V.nstrV					**!	
Vns.trV				*!		*
Vnst.rV				**!		*
Vnstr.V				***!		*
V.<n>strV		*!	*			*
Vn.s□.trV	*!					*

Tabelul 15 este reprezentativ pentru combinațiile cvadri-consonantice intervocalice care se despart după cea de-a doua consoană [VCC.CCV] (/N+O+Fns+O/).

Tabelul 15
/N+O+Fs+O/: [NO.FsO] medial¹⁸

/VngstV/	DEP	MAX	IDENT[M.A.]	*DIST[CODA]≥-2	*DIST[ATAC]≤3	*DIST[σ.σ]≥-2
☞ Vng.stOV					*	*
Vn.gstV					**!	
V.ngstV					***!	
Vngs.tV				*!		*
Vngst.V				**!		*
Vng.<s>tV		*!	*			*
Vng.s□.tV	*!					*

7. CONCLUZII

Ierarhizarea constrângerilor adoptată în lucrarea de față pentru selectarea candidaților optimi în cazul ocupării nodurilor silabice marginale prezintă avantajul de a conține un număr redus de constrângeri. Ierarhizările parțiale fixe privind contactul silabic, atacul silabic și coda, deși conțin mai multe constrângeri, au caracter uniform și universal. Mai mult, posibilitățile pe care le oferă intercalarea acestor ierarhizări parțiale și interferența altor constrângeri independente par promițătoare pentru o interpretare ușor adaptabilă diferitelor limbi. Utilă ar fi, pe viitor, extinderea abordării din lucrarea de față pentru a cuprinde și alte aspecte ce țin de împărțirea în silabe în limba română, cum ar fi ocurența semiconsoanelor sub nodurile silabice marginale și variațiile de pronunțare.

BIBLIOGRAFIE

- Chițoran 2001 = Ioana Chițoran, *The Phonology of Romanian: A Constraint – Based Approach*, Berlin, New York, Mouton de Gruyter.
- DEX 2009 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită)*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold.
- DOOM 2005 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, ediția a II-a revăzută și adăugită*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Loizo 2015 = Andreea Alexandra Loizo, *Realizarea grupurilor consonantice ale limbii elene de către adulți vorbitori nativi ai limbii române*, București, Editura Universității din București.

¹⁸ Tabel reprezentativ pentru combinația de tip /O+Fs+O+L/ în poziție medială. În forma output, tăietura silabică este plasată după prima consoană [CC.CC].

- Mc Carthy & Prince 1993 = John Mc Carthy & Alan Prince, *Prosodic Morphology I: Constraint Interaction and Satisfaction*. Ms.
- Prince & Smolensky 2004 = Alan Prince & Paul Smolensky, *Optimality Theory: Constraint Interaction in Generative Grammar*, Malden, MA, Oxford, UK, Blackwell. [Ediție revizuită a raportului tehnic din 1993, Rutgers University Center for Cognitive Science].
- Ene 2005 = M. Ene, *Silaba în limba română. O analiză din perspectiva teoriei optimalității*. Ms. Masterat Universitatea București, Catedra de engleză.
- Gouskova 2002 = Maria Gouskova, *Exceptions to sonority distance generalizations*, în Proceedings of CLS 38. Chicago, Chicago Linguistic Society, p. 253–268.
- Gouskova 2004 = Maria Gouskova, *Relational hierarchies in Optimality Theory: the case of syllable contact*, în Phonology 21, Cambridge Univ Press, p. 201–250.
- Vennemann 1988 = Theo Vennemann, *Preference laws for syllable structure and the explanation of sound change: With special reference to German, Germanic, Italian, and Latin*, Berlin. Mouton de Gruyter.
- Parker 2002 = Stephen Parker, *Quantifying the sonority hierarchy*, Ph.D. University of Massachusetts, Amherst.
- Jany et al. 2007 = Carmen Jany, Matthew Gordon, Carlos Nash, Nobutaka Takara, *How universal is the sonority hierarchy?: A cross-linguistic acoustic study*, în Proceedings of The XVIIth International Congress of Phonetic Sciences, p. 1401–1404.
- Selkirk 1982 = Elisabeth Selkirk, *The Syllable*, în van der Hulst & Smith (1982), p. 337–383.
- van der Hulst & Smith (1982) = Harry van der Hulst & Norval Smith (eds.), *The Structure of Phonological Representation*, Dordrecht, Foris.

CONSTRAINTS ON THE ASSOCIATION OF ELEMENTS TO SYLLABLE MARGIN NODES IN STANDARD ROMANIAN

ABSTRACT

This article proposes a minimal set of constraints which, after being classified in an appropriate hierarchy, can account for the occurrence of consonants in syllable margin nodes – onset and coda – in standard Romanian. This classification of the constraints to select the best candidates to associate to syllable margin nodes has the advantage of having a limited number of constraints. The fixed partial classification on syllable contact, onset and coda, although with more constraints, are uniform and universal.